

— બાળપોથીનો —

ડિક્ટેશન શિક્ષક.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ
“ સુખમણિન શિક્ષક ” વગેરેના કર્તા.

આદિપોર-મુરત.

કિંમત દોઢ આં

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોપસંગ્રહ-સંગ્રહ
૮૨૩-૪

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૨૩૪ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ડિઝેન્ટિન ડિઝિટ

વિષય મે ૪૨:૮૪૪:૦૭ - ૧૪૮૨

“ડિક્ટેશન શિક્ષક” માટે

અભિપ્રાય.

રા. સા. ગણુપતરામ અનુપરામ ત્રવાડી.
રાજકોટ મેલ ટ્રેનિંગ કોલેજના માજી

પ્રિન્સિપાલ સાહેબ.

તા. ૨૮-૬-૧૯૧૭ના પત્રમાં લખે છે કે:—

“ સલામ-તમારા તરફથી અવલોકનારે ” “ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” ભાગ ૧. ૨. નામનાં બે નાનાં પણ ઉપયોગી પુસ્તકો મળ્યાં. તે બેતાં જણાય છે કે તમારો આ શ્રમ બાળકો, શિક્ષકો અને કેટલોક દરજ્જે લેખકોને પણ અત્યંત ઉપયોગી થઈ પડશે. આ પુસ્તકોનો ઉપયોગ કરવાથી બાળકોને ઘણી ઓછી મહેનતે બેડણીનું સાફ અને ચોકસાઈ જ્ઞાન થશે. તમોએ વાચનમાળામાંથી ઘણા-ખરા મુશ્કેલીવાળા શબ્દો તારવ્યા છે, અને તેને વિવિધ રીતે ગોઠવી શિખનાર શિખવનાર ઉભયને સરળતા કરી આપી છે.

વળી સારા કાગળ, મોટા ટાઇપ અને શબ્દોના છુટાપણાને લીધે એ પુસ્તકો આંખને આકર્ષક થાય તેવાં છે.

એકંદરે મારા ધારવા પ્રમાણે તમારાં પુસ્તકો શ્રુતલેખના શિક્ષણમાં મહદગાર થઈ પડશે, તેથી કેળવણીની દ્રષ્ટિએ બેતાં તેને ટેકસ્ટ બુક્સ તરીકે સ્વીકારી શકાય તેવાં છે. એજ.”

૨] બીજા ધોરણનો મુખગણિત । શિક્ષક પોચા બે આના.

સૂચના-અંકોના ભાગ બાળવર્ગના મુખગણિત શિક્ષકમાં જુઓ.

૧ ૨ ૩ ૪ ૫ ૬ ૭ ૮ ૯ ૧૦

મૂળાક્ષર લખતાં શીખવવાનો ક્રમ.

ન,	મ,	ત,	લ;
(નગારૂં)	(મરચું)	(તરવાર)	(લખોટો)

ગ,	ણ,	જ,	ઝ,	ઞ;
(ગધેડું)	(ફેણુ)	(જમરૂખ)	(ઝલહું)	

ર,	સ,	શ,	ચ,	હ;
(રથ)	(સગડી)	(શકોરૂં)	(ચકલી)	

વ,	ળ,	પ,	ફ;
(વહાણ)	(નળ)	(પતંગ)	(ધનુષ)

દ,	ધ,	ધ;
(દડો)	(ધયળ)	(ધસ)

છ,	ઘ,	ધ;	ત,	ત;
(છત્રી)	(ઘડો)	(ધન)	(તિતરડ)	(તિન)

ડ, ઢ, ય, થ, ક્ષ;
(ટટ્ટ) (ઢઢુ) (યતિ) (થઠ) (ક્ષઃ)

ડ, ઠ, ઊ, ડ, ઢ, ડ;
(ડગલો) (ઠળીઓ) (ડળ) (ડલગી) (ઢણસ)

બ, ભ, ખ, અ.
(બકરી) (ભમરડો) (ખડીઓ) (અજગર)

—.—
*ગુજરાતી મૂળાક્ષરો.

સ્વર.

અ આ ઇ ઈ ઉ ઊ
(અજગર) (આગગાડી) (ઇયળ) (ઈસ) (ઉતરડ) (ઊન)

ઋ ઋ ઐ ઐ ઔ
(ઋષિ) (ઋલચી) (ઐરાવત) (ઐશિકુ) (ઐપધ)

અં અઃ
(અંજર)

* જે નામો આપવામાં આવ્યાં છે તે પ્રત્યક્ષ બતાવવાં, અથવા બાળપોથીમાંથી ચિત્રો બતાવવાં.

વ્યંજન.

ક	ખ	ગ	ઘ	ડ;
(કલગી)	(ખડીઓ)	(ગધેડું)	(ઘડો)	
ચ	છ	જ	ઝ	ઞ;
(ચકલી)	(છત્રી)	(જમરખ)	(ઝભલું)	
ટ	ઠ	ડ	ઢ	ણ;
(ટટું)	(ઠળીઓ)	(ડંગલો)	(ઢળુ)	(ફેણુ)
ત	થ	દ	ધ	ન;
(તરવાર)	(થડ)	(દડો)	(ધ્વન)	(નગારું)
પ	ફ	બ	ભ	મ;
(પતંગ)	(ફણસ)	(બર)	(ભમરડો)	(મરચું)
ય	ર	લ	વ	શ
(યતિ)	(રથ)	(લગાડો)	(વહાણ)	(શકોર)
ષ	સ	હ	ળ	શ.
(ધનુષ)	(સગડી)	(હળ)	(નળ)	

અને પ મળીને ક થાય છે, તેમજ જ ને ગ મળીને ઝ થાય છે. ખડું જોતાં એ બે જોડાક્ષર છે.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત.

બાળપોથીનો

 ડિક્ટેશન શિક્ષક.

વર્ગ ૧.	ગજ.	ચમર.	પવન.	ધર.
નમ.	મગજ.	ચમન.	—	ધમ.
તલ.	તજ.	—	વર્ગ ૫.	ધમણ.
મલ.	વર્ગ ૩.	વર્ગ ૪.	દળ.	મધ.
મલમ.	રસ.	વળ.	ઈસ.	—
—	સરસ.	નળ.	દઈ.	વર્ગ ૭.
વર્ગ ૨.	રમ.	વણ.	લઈ.	ઉજમ.
ગણ.	રમત.	વગર.	ગઈ.	ઉમર.
મગ.	તર.	જવ.	—	ઉપર.
મગન.	તરત.	ગળ.	વર્ગ ૬.	ઊન.
ગમત.	રતન.	પગ.	છગન.	—
ગમન.	શણ.	પર.	ધસ.	વર્ગ ૮.
જમ.	ચણ.	પરણ.	ધન.	જટ.
જમણ.				

ઢગ.	થઈ.	હસ.	કલમ.	ભણ.
ચઢ.	—	હસન.	પકડ.	નખ.
ગઢ.	વર્ગ ૯.	હળ.	—	લખ.
સઢ.	વડ.	હરણ.	વર્ગ ૧૦	ખલ.
છયળ.	ધડ.	કર.	ખળદ.	ચડદ.
રથ.	થડ.	કરડ.	ભર.	ચદખ.
	મઠ.	ફળ.	ભરડ.	

મળતા શબ્દો.

નમ.	શણ.	ઢગ.	ભસ.	તર.
જમ.	ચણ.	ઠગ.	મસ.	ભર.
રમ.	વણ.	જગ.	ઊસ.	મર.
ધમ.	ભણ.	—	ખસ.	વર.
દમ.	કણ.	ગજ.	દસ.	—
—	ખણ.	તજ.	—	વળ.
તલ	જણ.	—	તર.	નળ.
મલ.	મણ.	રસ.	પર.	ગળ.
ખલ.	—	ધસ.	ધર.	દળ.
—	મગ.	ધસ.	કર.	ફળ.
ગણ.	પગ.	હસ.	દર.	ખળ.

કળ.	ગઢ.	મલમ.	પરણ.	વતન.
જળ.	સઢ.	કલમ.	હરણ.	—
પળ.	મઢ.	ચલમ.	મરણ.	પવન.
સળ.	—	—	કરણ.	મવન.
વળ.	ઝટ.	મગન.	ઝરણ.	—
હળ.	ધટ.	છગન.	ભરણ.	હસન.
—	નટ.	લગન.	શરણ.	કસન.
દઘ.	પટ.	ગગન.	—	—
લઘ.	વડ.	—	કરડ.	સરસ.
ગઘ.	ઘડ.	ચમન.	ભરડ.	તરસ.
થઘ.	થડ.	ગમન.	ખરડ.	નરસ.
જઘ.	છડ.	તમન.	ધરડ.	વરસ.
—	જડ.	—	ચરડ.	—
ધન.	તડ.	જમણ.	છરડ.	ફણસ.
ઊન.	ધડ.	ધમણ.	તરડ.	જણસ.
મન.	નડ.	મમણ.	મરડ.	—
વન.	પડ.	—	—	તરત.
—	મઠ.	ઉમર.	રતન.	સરત.
ચઢ.	હઠ.	—	જતન.	—

૮] બીજા ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક પોણા બે આના

સ્વરની નિશાની,

‘અ,ની ‘આ,ની ‘ઈ,ની ‘ઈ,ની
નિશાની । । । ।

નથી. કાનો. ઇસ્વઅજ્ઞ, દીર્ઘ અજ્ઞ.

‘ઉ,ની ‘ઊ,ની ‘ઋ,ની ‘એ,ની
૭ ૯ ૮ ૧

ઇસ્વવરુ દીર્ઘવરુ એક માત્રા

‘ઐ,ની ‘ઑ,ની ‘ઔ,ની ‘અં,ની ‘અઃ,ની
૨ ૩ ૪ ૫ ૬

બે માત્રા. કાનો માત્રા. કાનો બે માત્રા. અનુસાર વિરુદ્ધ,

બારાખડી (પદ)

ક કા કિ કી કુ કૂ કે કે કો કૌ કં કઃ

ખ ખા ખિ ખી ખુ ખૂ જો જૈ જો જૌ ખં ખઃ

ગ ગા ગિ ગી ગુ ગૂ ગે ગૈ ગો ગૌ ગં ગઃ

ઘ ઘા ઘિ ઘી ઘુ ઘૂ ઘે ઘૈ ઘો ઘૌ ઘં ઘઃ

ચ ચા ચિ ચી ચુ ચૂ ચે ચૈ ચો ચૌ ચં ચઃ
 છ છા છિ છી છુ છૂ છે છેે છો છૌ છં છઃ
 જ જા જિ જી જુ જૂ જે જૈ જો જૌ જં જઃ
 ઝ ઝા ઝિ ઝી ઝુ ઝૂ ઝે ઝૈ ઝો ઝૌ ઝં ઝઃ
 ટ ટા ટિ ટી ટુ ટૂ ટે ટૈ ટો ટૌ ટં ટઃ
 ઠ ઠા ઠિ ઠી ઠુ ઠૂ ઠે ઠૈ ઠો ઠૌ ઠં ઠઃ
 ડ ડા ડિ ડી ડુ ડૂ ડે ડૈ ડો ડૌ ડં ડઃ
 ઢ ઢા ઢિ ઢી ઢુ ઢૂ ઢે ઢૈ ઢો ઢૌ ઢં ઢઃ
 ણ ણા ણિ ણી ણુ ણૂ ણે ણૈ ણો ણૌ ણં ણઃ
 ત તા તિ તી તુ તૂ તે તૈ તો તૌ તં તઃ
 થ થા થિ થી થુ થૂ થે થૈ થો થૌ થં થઃ
 દ દા દિ દી દુ દૂ દે દૈ દો દૌ દં દઃ
 ધ ધા ધિ ધી ધુ ધૂ ધે ધૈ ધો ધૌ ધં ધઃ
 ન ના નિ ની નુ નૂ ને નૈ નો નૌ નં નઃ
 પ પા પિ પી પુ પૂ પે પૈ પો પૌ પં પઃ

ક કા કિ કી કું કૂ કૈ કૈ કૌ કૌ કં કઃ
 ખ ખા ખિ ખી ખુ ખૂ ખે ખૈ ખૌ ખૌ ખં ખઃ
 ભ ભા ભિ ભી ભુ ભૂ ભે ભૈ ભૌ ભૌ ભં ભઃ
 મ મા મિ મી મુ મૂ મે મૈ મૌ મૌ મં મઃ
 ય યા યિ યી યુ યૂ યે યૈ યૌ યૌ યં યઃ
 ર રા રિ રી રુ રૂ રે રૈ રૌ રૌ રં રઃ
 લ લા લિ લી લુ લૂ લે લૈ લૌ લૌ લં લઃ
 વ વા વિ વી વુ વૂ વે વૈ વૌ વૌ વં વઃ
 શ શા શિ શી શુ શૂ શે શૈ શૌ શૌ શં શઃ
 સ સા સિ સી સુ સૂ સે સૈ સૌ સૌ સં સઃ
 પ પા પિ પી પુ પૂ પે પૈ પૌ પૌ પં પઃ
 હ હા હિ હી હુ હૂ હે હૈ હૌ હૌ હં હઃ
 જ જા જિ જી જુ જૂ જે જૈ જૌ જૌ જં જઃ
 ળ ળા ળિ ળી ળુ ળૂ ળે ળૈ ળૌ ળૌ ળં ળઃ
 ઙ ઙા ઙિ ઙી ઙુ ઙૂ ઙે ઙૈ ઙૌ ઙૌ ઙં ઙઃ

બીજી ધોરણ માટે અંકગણિતનાં મનોચત્ત્ર ભાગ ૧ [૧૧]

બીજી ધોરણ માટે અંકગણિતનાં મનોચત્ત્ર.

કર્તા-છગનલાલ મોતીરામ શાહ શાહપોર-સુરત.

પાઠવાર શબ્દો.

પાઠ ૧.	પાઠ ૨.	પાઠ ૩.	ભાવે.	નહિ.
આ.	ગા.	એ.	વાહ.	મમે.
બા.	જા.	બે.	—	તારી.
ખા.	હા.	બેન.	પાઠ. ૪	લાગો.
ના.	ગાય.	એક.	ઈ.	નથી.
ભા.	જાય.	આવે.	ખિ.	પી.
ચા.	ધાસ.	પેલા.	ઈ.	પછી.
પા.	લાવ.	આપે.	બી.	કેમ.
મા.	મામા.	મને.	ખિલાડી.	માળી.
આવ.	બાપા	એને.	બીએ.	આમ.
ચાર.	તારા.	પગે.	ડાલે.	—
ખાય.	બાઉ.	સાથે.	ઘી.	પાઠ ૫.
ચાકર.	મારા	વાળ.	તીણા.	ઉ.
લાઈ.	આપ.	દેશે.	મારી.	બુ.
—	—	તને.	નાની.	ઊ.

ખૂ.	જેને.	ઉછળે.	જી.	રંગનું.
ખડું.	—	જુએ.	ઉડાડે.	પતંગ.
પુરી.	પાઠ. ૬	—	ધજ.	તું.
ગુલાબ.	ઐ.	પાઠ ૭.	વાદળી.	ચમચક.
બુલાખી	બૈ.	ઓ.	ડેવા.	—
ખૂમ.	દવા.	બો.	કહીશ.	પાઠ ૯.
દૂધ.	પૈસા.	ઓ.	કાલે.	ભરાય.
ફૂલ.	તૈયાર.	બૌ.	ગીત.	ભલી.
ભૂ.	તાવ.	દડો.	—	વળગી.
ભૂખ.	બંરી.	પેલો.	પાઠ ૮.	ધાવવા.
ઘેર.	વૈતંરા.	પીળો.	અં.	પાણી.
મારે.	વાટે	દોરો.	ખં.	પેલું.
આપશે.	પડે.	છોકરો.	ઈંટ	વાછરડી.
કરે.	પકડે.	જમણો.	નંગ	પેટ.
પાસે.	નીચે.	ઝિનનો.	ખંગડી.	દોહીશ.
સામે.	ફરે.	ડાબો.	શાંતી.	બોલાવું.
બેઠા.	લટકે.	આવડે.	શું.	રોટલો.
લાવે.	ફૂદે.	તમને.	હું.	તાંખડી.
તેને.	હવે.	રાતો.	કુમતું.	—

પાઠ ૧૦.	ચોપડી.	પાઠ ૧૪.	ધનચોને	અર્ધી.
ઉંદર.	માથું.	ઓછું.	હાંસે.	ધરે.
નેધતી.	સાંધી.	હવાડો.	હળીમળી	મુગટ.
બહાર.	ચાંપવાને.	ઢાર.	સૌ.	કદી.
સાંભળવી	ફોટેલી.	વેઢા.	આનંદ.	ઠાલો.
વહાલા.	મહેતાજી.	પુછડું.	આપણે.	આંને
અહીં.	મોડું.	આંગળી.	મુળ.	ઊંડતો.
—	—	મીડું	મળવણીથી	ઝાલો
પાઠ ૧૧	—	શીંગડાં.	ગોળ.	ગીત ૩.
મરચાં.	પાઠ ૧૩.	—	કુંડાળું.	ગણ્યા.
ટાંગેલું.	વરાક.	પાઠ ૧૫.	સાથમાં.	ગણાય.
ચાંચ.	દુકાન.	કાગડાને.	જુદા.	નહિ.
લીટા.	ટીકડી.	અવળા.	સુંદર.	વીણ્યા.
પાંજરું.	રેવડી.	ભેંસ.	શાંભે.	વિણાય.
કાંડલો.	છેતરતો.	પાછલા.	ગીત ૨.	છાબડીમાં.
રાટલી.	બરફી.	ચપો.	ચાંદો.	આસલામાં.
પાંખ.	પતાસાં.	ચપેલી.	ચાંદલીઆ.	નાહય.
—	—	ગીત ૧.	વીણી	આકાશે.
પાઠ ૧૨.	દુકાનદાર.	ઊઠોને.	ગળવામાં.	પલકે.
પહેલાં.	—		ઘાલો.	

ઝીણું.	તુજ.	વાછરડાં	સંગ.	ઊડું.
મલકે.	ગુણ.	હેત.	દૂધ.	રીઝું.
અંધારી.	હેતુ.	ફાટ.	સાકર.	રીઝવું.
રાતે.	સદા.	શોભે.	હોંસે.	ટહુકડા.
આંખો.	દીલ.	ઘાટ.	દહીં.	વેણ.
નાનકડી.	સાફ.	પુછડા	માખણ.	મીઠું.
ઉઘાડે.	ભૂલ.	શરીર.	બહુ.	ટહુકજે.
પાંખો.	પ્રભુ.	સંભાળ.	ઉપયોગી.	જિંદગી.
—	માફ.	શીંગ.	—	જીવતાં.
કવિતા ૧.	કવિતા ૨.	ફંવાટી.	કવિતા ૩.	ધણું.
ધૃશ્વર.	ધોળી.	લીસું.	પોપટ.	રફું.
પ્રાર્થના.	આંચળ.	ગેલ.	શિખામણ	શીખજે.

કઠિન મળતા શબ્દો.

બાઉ	ફૂલ.	મૂળ.	તૈયાર.	દહાડો.
બહુ	ભૂલ.	ઊડતો.	બૈરી.	ઉડાડે.
—	ભૂખ.	ઊડું.	વૈતરા.	ઉઘાડે.
બૂંમ.	કૂદે.	—	—	ઉઘાડી.
દૂધ.	ઊન.	પૈસા.	દડો.	—

દુકાન.	જિંદગી.	ટહુકજે.	પેટ.	રોટલો.
દુકાનદાર.	—	અહીં	ફાટ.	રોટલી,
—	શીંગ.	દહીં.	ઘાટ.	ફોટલી.
બિલાડી.	શીંગડાં.	—	મુગટ.	—
વિણાય.	—	વાટે.	પોપટ.	બંગડી.
શિખામણ	ટહુકડા.	ઈંટ.	—	તાંબડી.

અઘરા શબ્દો.

ટીકડી.	શાંતી.	સાંધી.	ચંપેલી.	પલકે.
રેવડી	કુમતું.	મોડું.	હોંસે.	અંધારી.
ડીલે.	પતંગ.	ધરાક.	આનંદ.	ગુણ.
તીણા.	દોહીશ.	છેતરતો.	મેળવણી.	દીલ.
નહિ.	ઉંદર.	પતાસાં.	કુંડાળું.	વાછરડાં.
નથી.	સાંભળવી	ઢોર.	સાથમાં.	શરીર.
લટકે.	ટાંગેલું.	વેઢા.	ચાંદલીઓ	સંભાળ.
ઉછળે.	પાંજરું.	પુછડું-	ગજવામાં	રૂવાંટી.
જમણો.	શીંગડાં.	મીડું.	છાબડીમાં.	લીસું.
ધબ.	કાંડલો.	ભેંસ.	આભલા.	ધોળું.
વાદળી.	માથું.	ચંપો.	ઝીણું.	સાકર.

માખણ.	રીઝું.	રૂડું.	બળદ.	ઉજમ.
ઉપયોગી.	રમીશું.	શીખજે.	અડદ.	ધયળ.

બાળપોથીમાંના વર્ગમાંના શબ્દો.

નગારું.	રથ.	દડો.	ધબ.	ફણસ.
મરચું.	સગડી.	ધયળ.	ટકું.	મણક.
તરવાર.	શકેરું.	ધસિ.	ઢબુ.	બકરી.
લખોટો.	ચકલી.	આંગળાં.	ગાય.	ભમરડો.
સુરજ.	બીલીપત્ર.	છત્રી.	થડ.	ખડીઓ.
મધેડું.	વહાણુ.	ધડો.	કરોળીઓ	અજગર.
ફેણુ.	નળ.	ધબ.	ડગલો.	પંબ.
જમરૂખ.	પતંગ.	માખી.	ઠળીઓ.	—
જાલણું.	ધનુષ.	ઉતરડ.	હળ.	
આંખો.	ચોરસ.	ઊન.	કલગી.	

બીજી ચોરસ માટે ગણિતના પાયારૂપ

અદ્યાપિ બહાર ન પડેલું એવું

અનુભવસિદ્ધ ઉપયોગી પુસ્તક

અંકગણિતનાં મનોચત્ન. ભા. ૧

કિંમત ચાર આના.

બીજા ધોરણ માટે અઘાપિ બહાર ન પડેલાં એવાં

વ્યાખ્યાઓ તથા નિયમો સહિત

અંકગણિતનાં મનોયંત્ર.

ભાગ ૧. કિંમત ચાર આના.

ડિક્ટેશન શિક્ષક ભા. ૧ થી ૫.

બાળપોથી પાંચમી સુધીનાં દરેક ચોપડીનાં તૈયાર છે.

મુખગણિત શિક્ષક ભા. ૧ થી ૬.

કર્તા—છગનલાલ ભોતીરામ શાહ

તા. ૨૭-૫-૧૯]

શાહપોર-સુરત.

રચનાર છગનલાલ ભોતીરામ શાહ.

રચનારનું ઠેકાણું—શાહપોર સુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—છગનલાલ ભોતીરામ શાહ.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર-સુરત.

છાપનાર—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું—‘શંકર’ પ્રીન્ટિંગ પ્રેસ ચક્રાનો પુલ સુરત.

શ્રી ૧૫૫૬

